

DESPRE DIFERENȚĂ

Naghiu Mihai-Octavian
naghiumihaioctavian@yahoo.com

Abstract: *Upon the difference. The paper is included in the philosophy of science area. It presents the basic aspects of the difference thinking in the Gianni Vattimo philosophy started from Martin Heidegger. The essence of trough is regarded as being an interference between the “ontic” and “ontologic”. Based on the “history of being” in the meta-physical mode it is analysed the sense of development of thinking.*

Keywords: philosophy, difference, thinking

Abordând problema „diferenței”, Gianni Vattimo preia chestiunea în cauză din punctul în care Martin Heidegger a reușit să ajungă. În acest sens, filosoful italian acceptă modul în care filosoful german a pus bazele gândirii „diferenței”. Aici este vizat direct textul din „Sein und Zeit” care pornește tocmai de la problema „diferenței”. Astfel, atât „ființarea în ființa ei” caracteristică „adevărului ontic”, cât și „ființa ființării” caracteristică „adevărului ontologic” trimit la „diferență” concepută ca: „diferență dintre ființă și ființare” (sau „diferență ontologică” așa cum este denumită – „ontologische Differenz”). Această trimitere la „diferență” presupune interferența dintre „ontic” și „ontologic” ca pe un fapt obligatoriu în perspectiva constituirii (sau a reconstituirii) „esenței adevărului”.

Vorbind despre „diferență”, Martin Heidegger ezită să facă din aceasta: „un punct de sosire, un rezultat al cercetării cu care gândirea să se poată mulțumi”¹. Problema „diferenței” este mai degrabă un punct de pornire pentru filosoful german care se dezice de așa-numitele „forme de istorism și de neokantianism”, făcând din „diferență” un concept de prim-plan întrebându-se de ce a fost uitată „diferența”. După cum remarcă Gianni Vattimo: „diferența, despre care Martin Heidegger ne vorbește, este aceea care întotdeauna se dă între ceea ce apare într-un anumit orizont și orizontul însuși ca apertură deschisă care face posibil să apară ființarea în el”² („*la differenza di cui Martin Heidegger parla qui e quella che sempre si da tra cio che appare in un certo orizzonte e l’orizzonte stesso come apertura aperta che rende possibile l’apparire dell’ente in esso*”); pe aceste premise: „rezultatul final, din Sein und Zeit, este, (...), indicarea faptului că ființa din metafizică – definită prin raportare la simpla-prezență – se dă în lăuntru și ca moment al unui orizont a cărei instituire este o întâmplare temporală, nu în sensul că este un fapt în timp, ci în sensul că este însuși faptul instituirii temporalității ca unitate a celor trei ecstaze, a celor trei dimensiuni – de trecut, prezent și viitor.”³ („*L’esito din Sein und Zeit e invece l’indicazione del fatto che l’essere della metafisica – definito in riferimento alla semplice-presenza – si da entro e come momento di un orizzonte il cui istituirsi e un accadimento temporale, non nel senso che sia un fatto nel tempo, ma nel senso che l’istituirsi stesso della temporalita come unita delle tre estasi, delle tre dimensioni di passato, presente e futuro*”).

Gianni Vattimo acordă o importanță deosebită conceptului de „rememorare” prezent în textul heideggerian deoarece consideră acest concept ca fiind cheia de lectură în vederea înțelegerii acelei: „diferențe difere(nț)ia toare”. Un discurs asupra „rememorării” dintr-o cu totul altă perspectivă decât cea metafizică, perspectivă care (conform opiniei lui Martin Heidegger) identifică sau confundă „ființa” cu „ființarea”, ar putea: „să repete și să pună în scenă, actul originar prin care ființa deschide orizontul întru care ființarea poate să apară, adică ființa ca diferență difere(nț)ia toare”⁴. (*Quando Martin Heidegger parla di rammemorazione, ha di mira un pensiero che, di contro alla metafisica che identifica l’essere con l’ente, riscopra, si faccia presente, o anche eventualmente ripeta e metta in*

scena, l'atto originario in cui l'essere apre l'orizzonte nel quale l'ente puo apparire, cio l'essere come differenza differe(nzia)nte".)

Gândind istoria metafizicii occidentale drept „istoria ființei” care: „este întâmplarea unei anumite epoci a ființei, aceea dominată de simpla prezență, de idealul obiectivității, de limbajul ca pur instrument de comunicare”⁵, ne aflăm în fața următoarei interogații: putem afirma oare faptul că sfârșitul istoriei metafizicii occidentale (sfârșit marcat de către filosofia nietzscheană) identificat cu însuși sfârșitul „istoriei ființei”, reprezintă totodată sfârșitul „diferenței”? Este acel „lung adio” al „ființei” de fapt un „lung adio” al „diferenței”? Arhitectura specifică „diferenței” stă la baza „ființei” concepută ca „Ereignes”, „ființă” caracterizată prin: „istoricizare” și „eventualizare” în raport cu orice structură existentă. Astfel, după cum remarcă Gianni Vattimo: „a nega că și arhitectura diferenței este tot eventuală, echivalează cu a recunoaște că nu poate avea loc o depășire a metafizicii: diferența stă la baza oricărei aperturi a ființei, a oricărei epoci, a oricărei istorii” și continuă: „ea joacă un rol de stabilitate metafizică, este numai un alt nume al lui ontos on al lui Platon; și, în al treilea rând, nu există istorie decât ca o mereu reinnoită repetare a diferențierii dintre ființă și ființare, și, decurgând de aici, ca repetare și a uitării metafizice a diferenței.”⁶

Remarca lui Gianni Vattimo conform căreia „epoca metafizicii”, așa cum este ea gândită și concepută în textele heideggeriene, nu este „o întâmplare printre atâtea altele care se pot da în cadrul arhitecturii diferenței”⁷ trimite la manifestarea specifică și, în același timp, specială a „ființei” sub forma „diferenței ontologice”. În virtutea acesteia din urmă, „ființa” își subliniază caracterul indefinibil manifestându-se ca „dezvăluire” – „ascundere”, „aruncare” – „reținere”, „flux” – „reflux”. Însă, această interrelaționare de tipul „dezvăluire” – „ascundere” primește, conform filosofului italian, o „consistență structurală” care „se sustrage acelei eventualizări a tuturor structurilor pe care Martin Heidegger le urmărește”⁸. Aici suntem în punctul în care putem vorbi despre acea „ființă caracterizată ca o mereu reinnoită implicare de apertură și ocultare” ca despre „prezența” unei „**structuri stabile**” care „*există*”. Metafizica, gândită ca și consecință (neaccidentală) a interrelaționării dintre „starea de ascundere” și „starea de neascundere” care caracterizează „ființa”, se poate numi: „istorie sau destin al ființei pentru că ființa însăși aparține total metafizicii și istoriei ei”⁹. De aici și până la a afirma faptul că: „sfârșitul metafizicii, (...), ar echivala cu sfârșitul ființei, și chiar cu sfârșitul diferenței ontologice”¹⁰ nu este decât un pas.

Nihilismul nietzschean este cel care anunță că: „din ființa ca atare nu mai este nimic”, iar anularea noțiunii de „ființă” marchează însăși depășirea metafizicii. Vattimo Gianni ne atrage însă atenția că este vorba despre: „o răsturnare mult mai mare decât aceea pe care reușim s-o gândim atunci când vorbim de uitare a ființei și de uitare a diferenței ontologice”¹¹. Este vorba despre uitarea „diferenței” ca problemă sau după cum spune filosoful italian: „(uitarea) diferenței în eventualitatea ei, adică (uitarea) motivului pentru care se instituie ea”¹². Pornind de aici se poate afirma faptul că Nietzsche reprezintă acea fază a gândirii în care „diferența” se află în momentul ei de întunecare maximă. Consecința depășirii metafizicii este uitarea „diferenței”, căci doar în orizontul metafizicii este prezentă „diferența” care face posibilă istoria sau destinul „ființei”.

Înainte de a ne pune întrebarea: de ce este uitată „diferența”?; trebuie să mai reținem încă un aspect fundamental. Așadar, Gianni Vattimo precizează faptul că: „uitarea diferenței nu înseamnă atât a pierde din vedere faptul diferenței, ci a uita diferența ca fapt; adică a uita întrebarea: de ce diferența?”¹³ Gândirea „rememoratoare” nu vizează „diferența” pornind de la simplul fapt de a „lua cunoștință de ea”, ceea ce este determinant e faptul: „de a o aminti în caracterul ei de întâmplare, de eveniment eventualizat în orizontul istoriei metafizicii”¹⁴ În fața acestei dificultăți, Gianni Vattimo găsește un unic răspuns: „Ueberschuldung”-ul – „numai Ueberschuldung-ul nietzschean ar putea realiza cu adevărat această Überwindung”¹⁵. Această apropiere între Martin Heidegger și Nietzsche, schițată de către filosoful italian, are la bază rădăcina comună a conceptului de „rememorare”(„reamintire”) care se face resimțit atât în textul heideggerian, cât și în cel nietzschean. Pornind de la „rememorare” înțelegem faptul că nu este suficient să ne „amintim” (sau să ne „reamintim”) diferența dintre „ființă” și „ființare” prezentificând-o, ci trebuie să facem efortul de a problematiza „diferența” în chiar

„eventualitatea” ei situându-ne în afara „orizontului metafizicii”. (Este interesent de văzut în ce măsură problematizarea „diferenței” în însăși „eventualitatea” ei reușește sau nu să depășească granițele „hermeneuticii”. Se vizează oare prin această problematizare a „diferenței” faptele, arătându-se că sunt și „fapte”, nu doar „interpretări”? Putem afirma ca suntem oarecum dincolo de „interpretare”? Doar „ultraomul” lui Nietzsche este capabil de așa ceva, iar (în consecință) până la venirea acestuia suntem obligați să „existăm” în orizontul metafizic.

Dacă Gianni Vattimo ne vorbește inițial despre o „vecinătate profundă” între filosofia lui Nietzsche și cea a lui Heidegger Martin, nu ezită totuși să reliefeze marea diferență dintre autorii amintiți. Filosoful italian spune în sfârșitul secțiunii a treia, secțiune intitulată: „Nietzsche și diferența”, din lucrarea „Aventurile diferenței”, următoarele: „lumea ultrametafizică și ultraumană profetită de Nietzsche pare să nu aibă istorie, adică, fără îndoială, viață”¹⁶, continuă amintind de Heidegger: „gândirea Zwischen-ului, a intervalului, a rememorării heideggeriene a diferenței ca problemă răspunde și acestei temeri, acestei nevoi de a rămâne totuși mereu în diferență” și concluzionează: „Nietzsche a trecut, în chip profetic și utopic, dincolo”¹⁷.

Note:

1) Vattimo Gianni, <i>Aventurile diferenței</i> , Ed. Pontica, Constanța, 1996, pp. 75-76;	9) Ibidem, p. 93;
2) Ibidem, p. 75;	10) Ibidem, p. 93;
3) Ibidem, pp. 74-75;	11) Ibidem, p. 93;
4) Ibidem, p. 90;	12) Ibidem, p. 93;
5) Ibidem, pp. 91-92;	13) Ibidem, pp. 93-94;
6) Ibidem, p. 92;	14) Ibidem, p. 94;
7) Ibidem, p. 92;	15) Ibidem, p. 95;
8) Ibidem, p. 92;	16) Ibidem, p. 98;
	17) Ibidem, p. 98.

BIBLIOGRAFIE

1. Heidegger Martin, *Introducere în metafizică*, Humanitas, București, 1999
2. Heidegger Martin, *Parmenide*, Humanitas, București, 2001
3. Heidegger Martin, *On Time and Being*, trad. Stambaugh Joan, Harper and Row, U.S.A., 1972
4. Heidegger Martin, *Ființă și timp*, trad. Liiceanu și Cioabă, Humanitas, București, 2003
5. Heidegger Martin, *Timpul imaginii lumii*, Ed. Paideia, București, 1998
6. Heidegger Martin, *Repere pe drumul gândirii*, Ed. Politică, București, 1988
7. Heidegger Martin, *Prolegomene la istoria conceptului de timp*, Humanitas, București, 2005
8. Okrent Mark, *Heidegger's Pragmatism*, Cornell University Press, 1988
9. Peters Francis, *Termenii filosofiei grecești*, Humanitas, București, 1997
10. Miroiu Adrian, *Argumentul ontologic*, Ed. BIC ALL, București, 2001
11. Poggeler Otto, *Drumul gândirii lui Heidegger*, Humanitas București, 1998
12. Vattimo Gianni, *Aventurile diferenței*, Ed. Pontica, Constanța, 1996
13. Vattimo Gianni, *Le avventure della differenza*, Garzanti Editore, Italia, 2001
14. Vattimo Gianni, *Oltre l'interpretazione*, Editori Laterza, Roma, 2002
15. Vattimo Gianni, *Tecnica ed Esistenza – Una mappa filosofica del Novecento*, a cura di Luca Bagetto, Ed. Economica, Milano, 2002
16. Rene Girard, Gianni Vattimo, *Verita o fede debole? Dialogo su cristianesimo e relativismo*, con introduzione a cura di Pierpaolo Antonello, Ed. Transeuropa, 2006
17. Vattimo Gianni, *Dialogo con Nietzsche*, Garzanti, 2000
18. Nietzsche Friedrich, *Știința voioasă*, Humanitas, București, 2006
19. Nietzsche Friedrich, *Dincolo de bine și de rău*, Humanitas, București, 2006
20. Nietzsche Friedrich, *Antichristul*, Ed. Antet
21. Nietzsche Friedrich, *Ecce homo*, Dacia, Cluj-Napoca, 1994;
22. Nietzsche Friedrich, *Așa grăit-a Zarathustra*, Humanitas, București, 1994
23. Nietzsche Friedrich, *Amurgul idolilor*, Ed. ETA, Cluj-Napoca, 1993